Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (yhdeksäs jaosto)

11 päivänä heinäkuuta 2024*

Ennakkoratkaisupyyntö – Luonnollisten henkilöiden suojelu henkilötietojen käsittelyssä – Asetus (EU) 2016/679 – 2 artiklan 2 kohdan c alakohta – Soveltamisala – Poikkeukset – Yksinomaan henkilökohtainen tai kotitaloutta koskeva toiminta – 4 artiklan 7 alakohta – Rekisterinpitäjä – Ammattimaisesti tehtäviään hoitanut entinen edunvalvoja – 15 artikla – Henkilön, jolle on määrätty edunvalvoja, pääsy entisen edunvalvojan tehtäviensä hoitamisen yhteydessä keräämiin tietoihin

Asiassa C-461/22,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Landgericht Hannover (Hannoverin alueellinen alioikeus, Saksa) on esittänyt 28.6.2022 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 12.7.2022, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

MK

vastaan

WB,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (yhdeksäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja O. Spineanu-Matei sekä tuomarit J.-C. Bonichot ja L. S. Rossi (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: P. Pikamäe,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille on esittänyt

– Euroopan komissio, asiamiehinään A. Bouchagiar, F. Erlbacher ja H. Kranenborg,

päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,

on antanut seuraavan

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta 27.4.2016 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679 (yleinen tietosuoja-asetus) (EUVL 2016, L 119, s. 1) 4 artiklan 7 alakohdan ja 15 artiklan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa vastakkain ovat Saksassa asuva luonnollinen henkilö MK, jolle on määrätty edunvalvoja, ja hänen entinen edunvalvojansa WB ja joka koskee MK:n pääsyä häntä koskeviin tietoihin, jotka WB keräsi hänen edunvalvojanaan toimiessaan.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

3 Yleisen tietosuoja-asetuksen johdanto-osan 18 perustelukappaleen sanamuoto on seuraava:

”Tätä asetusta ei sovelleta luonnollisen henkilön suorittamaan henkilötietojen käsittelyyn toiminnassa, joka on yksinomaan henkilökohtaista tai kotitaloutta koskevaa toimintaa ja joka näin ollen ei ole sidoksissa mihinkään ammatilliseen tai kaupalliseen toimintaan. Henkilökohtaista tai kotitaloutta koskevaa toimintaa voi olla esimerkiksi kirjeenvaihto ja osoitteiston pitäminen sekä sosiaalinen verkostoituminen ja verkkotoiminta, joita harjoitetaan tällaisen henkilökohtaisen tai kotitaloutta koskevan toiminnan yhteydessä. Asetusta sovelletaan kuitenkin rekisterinpitäjiin tai henkilötietojen käsittelijöihin, jotka tarjoavat keinot tällaiseen henkilökohtaiseen tai kotitaloutta koskevaan henkilötietojen käsittelyyn.”

4 Asetuksen 2 artiklassa, jonka otsikko on ”Aineellinen soveltamisala”, säädetään seuraavaa:

”1. Tätä asetusta sovelletaan henkilötietojen käsittelyyn, joka on osittain tai kokonaan automaattista, sekä sellaisten henkilötietojen käsittelyyn muussa kuin automaattisessa muodossa, jotka muodostavat rekisterin osan tai joiden on tarkoitus muodostaa rekisterin osa.

2. Tätä asetusta ei sovelleta henkilötietojen käsittelyyn,

– –

c) jonka luonnollinen henkilö suorittaa yksinomaan henkilökohtaisessa tai kotitalouttaan koskevassa toiminnassa;

– –”

5 Asetuksen 4 artiklan, jonka otsikko on ”Määritelmät”, sanamuoto on seuraava:

”Tässä asetuksessa tarkoitetaan

– –

7) ’rekisterinpitäjällä’ luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, viranomaista, virastoa tai muuta elintä, joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot; jos tällaisen käsittelyn tarkoitukset ja keinot määritellään unionin tai jäsenvaltioiden lainsäädännössä, rekisterinpitäjä tai tämän nimittämistä koskevat erityiset kriteerit voidaan vahvistaa unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti,

– –”

6 Asetuksen 15 artiklassa, jonka otsikko on ”Rekisteröidyn oikeus saada tutustua tietoihin”, säädetään seuraavaa:

”1. Rekisteröidyllä on oikeus saada rekisterinpitäjältä vahvistus siitä, käsitelläänkö häntä koskevia henkilötietoja, ja jos näitä henkilötietoja käsitellään, oikeus saada tutustua henkilötietoihin sekä saada seuraavat tiedot:

– –

3. Rekisterinpitäjän on toimitettava jäljennös käsiteltävistä henkilötiedoista. – –

– –”

Saksan oikeus

7 Saksan siviililain (Bürgerliches Gesetzbuch, jäljempänä BGB), sellaisena kuin se on julkaistuna 2.1.2002 (BGBl. 2002 I, s. 42), 1896 §:n 1 momentin ensimmäisessä virkkeessä säädetään, että mikäli täysi-ikäinen henkilö ei psyykkisen sairauden taikka ruumiillisen tai henkisen vamman tai mielenterveydellisten syiden vuoksi kykene täysin tai osittain hoitamaan asioitaan, edunvalvonnasta päättävä tuomioistuin määrää hänelle edunvalvojan hänen hakemuksestaan tai viran puolesta.

8 BGB:n 1897 §:n 1 momentin mukaan edunvalvonnasta päättävä tuomioistuin määrää edunvalvojaksi luonnollisen henkilön, joka soveltuu hoitamaan oikeudellisesti edunvalvontaan määrätyn henkilön asioita ja valvomaan hänen etujaan henkilökohtaisesti. Kyseisen pykälän 6 momentissa säädetään, että henkilö, joka toimii edunvalvojana osana ammattinsa harjoittamista, tulee määrätä edunvalvojaksi vain silloin, kun käytettävissä ei ole ketään muuta soveltuvaa henkilöä, joka on valmis toimimaan edunvalvojana vapaaehtoisesti.

9 BGB:n 1902 §:n nojalla työtehtäviään suorittaessaan edunvalvoja edustaa edunvalvontaan määrättyä henkilöä tuomioistuimissa ja tuomioistuinten ulkopuolella.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

10 Saksalainen tuomioistuin määräsi WB:n, joka on MK:n lähipiiriin kuuluva saksalainen asianajaja, toimimaan osana ammattinsa harjoittamista MK:n edunvalvojana tietyksi ajaksi siihen saakka, kunnes hänet vapautetaan tästä tehtävästä ja uusi edunvalvoja määrätään.

11 MK halusi aloittaa tuomioistuinmenettelyn saadakseen loppulaskun ja saadakseen yleisen tietosuoja-asetuksen 15 artiklan nojalla tutustua häntä koskeviin henkilötietoihin, jotka WB keräsi edunvalvojan tehtäviä hoitaessaan.

12 MK teki tätä varten oikeusapuhakemuksen Amtsgericht Hannoverille (Hannoverin paikallinen alioikeus, Saksa), joka hylkäsi hakemuksen siltä osin kuin se koski tietoihin tutustumista koskevan pyynnön tekemistä yleisen tietosuoja-asetuksen 15 artiklan nojalla sillä perusteella, että edunvalvoja, joka hoitaa tehtäviään osana ammattinsa harjoittamista, ei ole yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 7 alakohdassa tarkoitettu rekisterinpitäjä. Amtsgericht Hannover katsoo lisäksi, että kyseisessä asetuksessa säännellään rekisteröidyn ja rekisterinpitäjän välistä suhdetta. Kyseisen tuomioistuimen mukaan BGB:n 1902 §:n nojalla on niin, että lain nojalla määrätty edunvalvoja on rekisteröidyn laillinen edustaja. Sen mukaan tästä seuraa, että edunvalvoja saa käsitellä kyseistä henkilöä koskevia henkilötietoja hänen puolestaan eikä kyse ole ”edunvalvojan ja rekisteröidyn keskinäisestä suhteesta” saksalaisten tuomioistuinten oikeuskäytännössä käytettyä ilmaisua mukaillen.

13 MK teki valituksen oikeusapuhakemuksensa hylkäämisestä ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen.

14 Kyseisellä tuomioistuimella on epäilyksensä siitä, voidaanko ammattimaisesti edunvalvojan tehtäviä hoitanutta henkilöä pitää yleisessä tietosuoja-asetuksessa tarkoitettuna rekisterinpitäjänä.

15 Mainittu tuomioistuin pohtii lisäksi, sovelletaanko yleistä tietosuoja-asetusta – kun otetaan huomioon sen 2 artiklan 2 kohdan c alakohta – pääasiaan, koska WB kuuluu MK:n lähipiiriin, esittämättä kuitenkaan muodollisesti ennakkoratkaisukysymystä tältä osin.

16 Landgericht Hannover (Hannoverin alueellinen alioikeus, Saksa) on tässä tilanteessa päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko lain nojalla määrätty edunvalvoja, joka harjoittaa tätä toimintaa ammattimaisesti, [yleisen tietosuoja-asetuksen] 4 artiklan 7 alakohdassa tarkoitettu rekisterinpitäjä?

2) Onko hänen annettava tietoja yleisen tietosuoja-asetuksen 15 artiklan nojalla?”

Ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottaminen

17 Euroopan komission mukaan ennakkoratkaisupyyntö ei ole unionin tuomioistuimen työjärjestyksen 94 artiklan c alakohdan mukainen, koska se ei sisällä riittävää selostusta syistä, joiden vuoksi ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on ryhtynyt tarkastelemaan kysymystä kyseessä olevien unionin oikeuden säännösten tulkinnasta, sillä komission mukaan kyseinen tuomioistuin tyytyy ainoastaan arvostelemaan Amtsgericht Hannoverin tuomiota esittämättä syitä, joiden johdosta sillä on perusteita epäillä kyseisen alioikeuden tulkintaa yleisestä tietosuoja-asetuksesta.

18 Tältä osin on muistutettava, että kansalliselle tuomioistuimelle hyödyllisen unionin oikeuden tulkinnan tarve edellyttää, että kansallinen tuomioistuin määrittelee esittämiinsä kysymyksiin liittyvät tosiseikat ja oikeussäännöt tai ainakin selostaa ne tosiseikkoja koskevat oletukset, joihin mainitut kysymykset perustuvat. Ennakkoratkaisupyynnön sisältöä koskevat vaatimukset mainitaan nimenomaisesti työjärjestyksen 94 artiklassa, josta ennakkoratkaisua pyytävän tuomioistuimen oletetaan SEUT 267 artiklaan perustuvassa yhteistyössä olevan tietoinen ja jota sen on tunnollisesti noudatettava (tuomio 5.7.2016, Ognyanov, C-614/14, EU:C:2016:514, 18 ja 19 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

19 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii nyt käsiteltävässä asiassa, onko Amtsgericht Hannoverin yleisen tietosuoja-asetuksen säännösten tulkinta, jonka mukaan on pääsääntöisesti niin, ettei kyseistä asetusta voida soveltaa pääasiassa eikä entistä edunvalvojaa voida missään tapauksessa pitää asetuksessa tarkoitettuna rekisterinpitäjänä, oikea. Vaikka on totta, ettei ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin esitä syitä, joiden johdosta se epäilee tätä tulkintaa, se selostaa kuitenkin täsmällisesti Amtsgericht Hannoverin esittämän päättelyn, minkä perusteella esitettyjen kysymysten ulottuvuus voidaan hahmottaa.

20 Näiden säännösten tulkinta on lisäksi merkityksellistä pääasian ratkaisemisen kannalta, koska MK:n tekemän oikeusapuhakemuksen tarkoituksena on yleisen tietosuoja-asetuksen 15 artiklaan perustuvan pyynnön esittäminen; kyseisen artiklan soveltaminen edellyttää asetuksen 4 artiklan 7 alakohdassa tarkoitetun rekisterinpitäjän käsitteen tulkintaa.

21 Ennakkoratkaisupyyntö voidaan näin ollen ottaa tutkittavaksi.

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

22 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kysyy kysymyksillään, jotka on käsiteltävä yhdessä, pääasiallisesti, onko yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 7 alakohtaa tulkittava siten, että entistä edunvalvojaa, joka toimi ammattimaisesti hänen edunvalvontaansa määrätyn henkilön edunvalvojana, on pidettävä hänen hallussaan olevien kyseistä henkilöä koskevien henkilötietojen osalta mainitussa säännöksessä tarkoitettuna rekisterinpitäjänä ja että kyseisten tietojen käsittelyn on oltava kaikkien tämän asetuksen säännösten, sen 15 artikla mukaan lukien, mukaista.

23 Vastauksena kyseisen tuomioistuimen epäilyihin, jotka koskevat sitä, voidaanko yleistä tietosuoja-asetusta soveltaa sen käsiteltäväksi saatettuun asiaan, on aluksi täsmennettävä, että kyseisen asetuksen, jonka soveltamisalaa on selvennetty sen johdanto-osan 18 perustelukappaleessa, 2 artiklan 2 kohdan c alakohdan nojalla asetusta ei sovelleta henkilötietojen käsittelyyn, jonka luonnollinen henkilö suorittaa yksinomaan henkilökohtaisessa tai kotitalouttaan koskevassa toiminnassa ja joka näin ollen ei ole sidoksissa mihinkään ammatilliseen tai kaupalliseen toimintaan.

24 Kyseistä säännöstä ei voida tulkita siten, että luonnollisen henkilön ammattimaisesti edunvalvojana toimiminen jäisi yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle.

25 Tätä päätelmää ei voi asettaa kyseenalaiseksi se ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mainitsema seikka, että pääasiassa kyseessä ollut edunvalvoja valittiin hänen edunvalvontaansa määrätyn henkilön lähipiiristä.

26 Siitä kysymyksestä, onko entistä edunvalvojaa, joka toimi ammattimaisesti hänen edunvalvontaansa määrätyn henkilön edunvalvojana, pidettävä kyseistä henkilöä koskevien henkilötietojen osalta rekisterinpitäjänä, on todettava, että edunvalvojan on hänelle kansallisen oikeuden nojalla kuuluvien tehtävien johdosta suoritettava mainitun henkilön puolesta eri toimia, joiden puitteissa hän määrittelee myös tätä henkilöä koskevien henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot yleisen tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 7 alakohdassa tarkoitetussa merkityksessä.

27 Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen epäilyt koskevat sitä, että edunvalvontaa sääntelevien Saksan oikeuden säännösten mukaan edunvalvoja on hänen edunvalvontaansa määrätyn henkilön laillinen edustaja ja toimii kyseisen henkilön nimissä ja lukuun.

28 On kuitenkin niin, että – kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin itsekin totesi – nyt käsiteltävässä asiassa MK pyytää joka tapauksessa pääsyä häntä koskeviin henkilötietoihin, jotka eivät ole hänen nykyisen edunvalvojansa hallussa vaan jotka ovat edelleen hänen entisen edunvalvojansa WB:n, joka vapautettiin sittemmin tehtävästään, hallussa.

29 Täten on niin, että – kuten komissio on todennut – entinen edunvalvoja on kolmas henkilö suhteessa henkilöön, joka määrättiin aiemmin hänen edunvalvontaansa.

30 Tästä seuraa, että entistä edunvalvojaa, joka toimi ammattimaisesti hänen edunvalvontaansa määrätyn henkilön edunvalvojana, on pidettävä hänen hallussaan olevien kyseistä henkilöä koskevien henkilötietojen osalta rekisterinpitäjänä, joten hän on velvollinen käsittelemään näitä henkilötietoja yleisen tietosuoja-asetuksen ja erityisesti hänelle kyseisen asetuksen 15 artiklan nojalla kuuluvien velvollisuuksien, sellaisena kuin niitä mahdollisesti rajoitetaan asetuksen 23 artiklalla, mukaisesti (ks. vastaavasti tuomio 16.1.2024, Österreichische Datenschutzbehörde, C-33/22, EU:C:2024:46, 54–56 kohta).

31 Kaiken edellä esitetyn perusteella esitettyihin kysymyksiin on vastattava, että asetuksen 2016/679 4 artiklan 7 alakohtaa on tulkittava siten, että entistä edunvalvojaa, joka toimi ammattimaisesti hänen edunvalvontaansa määrätyn henkilön edunvalvojana, on pidettävä hänen hallussaan olevien kyseistä henkilöä koskevien henkilötietojen osalta mainitussa säännöksessä tarkoitettuna rekisterinpitäjänä ja että kyseisten tietojen käsittelyn on oltava kaikkien tämän asetuksen säännösten, sen 15 artikla mukaan lukien, mukaista.

Oikeudenkäyntikulut

32 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (yhdeksäs jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta 27.4.2016 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679 (yleinen tietosuoja-asetus) 4 artiklan 7 alakohtaa

on tulkittava siten, että

entistä edunvalvojaa, joka toimi ammattimaisesti hänen edunvalvontaansa määrätyn henkilön edunvalvojana, on pidettävä hänen hallussaan olevien kyseistä henkilöä koskevien henkilötietojen osalta mainitussa säännöksessä tarkoitettuna rekisterinpitäjänä ja että kyseisten tietojen käsittelyn on oltava kaikkien tämän asetuksen säännösten, sen 15 artikla mukaan lukien, mukaista.

Allekirjoitukset